

Reconfigurarea semantică a galicismelor în spațiul socio-cultural românesc (FROMISEM-II)

Grant de cercetare avansată nr. 34 C /2014

Perioada de derulare: 1 ianuarie 2014 – 15 ianuarie 2015

ECHIPA PROIECTULUI

Director proiect: lect.univ.dr. Mihaela POPESCU
Membru cheie: conf.univ.dr. Daniela DINCĂ
Membru asociat: prof.univ.dr. Gabriela SCURTU

DESCRIEREA PROIECTULUI

Analiza întreprinsă în cadrul proiectului FROMISEM a pus în evidență caracterul creativ al limbii române, dar și necesitatea de normare a acesteia la nivel academic. Lipsa acestei normări permite locutorilor folosirea aleatorie a cuvintelor și, mai ales, deformarea lor, fără a avea astfel un criteriu de selecție. În acest sens, considerăm că studiul fiecărui microsistem al limbii luat în sine sau în viziune comparativă, în sincronie sau în diacronie, poate aduce lămuriri importante privind: originalitate și specificitatea fiecărei limbi, relațiile dintre limbi, interdependența dintre limbă și societatea în care ea evoluează și funcționează.

Așadar, pe baza unui corpus bine definit și a grilei de analiză semantică, cercetarea din cadrul proiectului *FROMISEM-II* se dorește a fi un studiu lexicologic și semantic asupra galicismelor, vizând aspecte precum: rafinarea problematicii *etimologiei multiple*, analiza metasemiilor (extensiile și/sau restrângerile semantice, metaforizările, sensurile conotative etc.), în strânsă corelație cu factorul extralingvistic (de natură sociologică, istorică, culturală, mentalitară). Tocmai acest din urmă aspect al studierii galicismelor din perspectivă semantico-pragmatică a fost mai puțin abordat în lucrările de specialitate din lingvistica românească, ceea ce justifică continuarea acestei direcții de cercetare, asigurând astfel originalitatea, importanța și relevanța demersului propus.

OBIECTIVELE PROIECTULUI

Așa cum am arătat mai sus, influența franceză a reprezentat, incontestabil, principalul mijloc de îmbogățire și de modernizare a limbii române, de redefinire a fizionomiei sale neolatine în arealul romanității sud-est europene. Pornind de la un corpus de tip lexicografic suficient de cuprinzător și coerent elaborat (*DILF* 2009), proiectul *Reconfigurarea semantică a galicismelor*

în spațiul socio-cultural românesc (FROMISEM-II) își propune realizarea următoarelor obiective:

A. Obiectiv general:

Aprofundarea analizei lexicologice și semantice a galicismelor fie pe domenii conceptuale, fie ca lexeme individuale care, printr-un polisemantism bogat, pot ilustra diversele mecanisme de inovare semantică internă sau externă (prin fenomenul de resemantizare) și

B. Obiective adiacente:

(1) corelarea analizei lingvistice cu nivelul extralingvistic, pentru a reliefa funcția împrumutului de:

- (i) marcator socio-cultural care reflectă mutațiile de natură socială, politică și culturală existente în viața unei comunități la un moment dat;
- (ii) indicator de univers mentalitar;
- (iii) element distinctiv la nivel axiologic între limbi.

(2) continuarea analizei privind relevanța conceptului de *etimologie multiplă* în lexicologia românească, cu aplicație la împrumuturile provenite din mai multe surse, inclusiv franceză, sau intrate prin filieră franceză, cum este cazul *cultismelor* (împrumuturi din latina savantă).

METODE DE CERCETARE

Studiul semantic al galicismelor se bazează, în primul rând, pe analiza trăsăturilor semice considerate prototipice în configurarea semantemului fiecărui cuvânt analizat. Totodată, vom lua în considerare aspectele de natură pragmatică sau sociolingvistică în scopul realizării unei cât mai bune corelări între descrierea lingvistică și cadrul referențial, văzute în interrelaționare, în plan sincron sau evolutiv. Vor fi astfel analizate schimbările de sens ce au intervenit la majoritatea cuvintelor românești împrumutate din franceză, examinându-se în paralel semnificațiile în fiecare dintre cele două limbi, dar și cazurile de restrângeri, extensii, metaforizări etc. ce au intervenit în trecerea de la limba-sursă (franceza) la limba-țintă (româna).

Cercetarea de față se bazează pe următoarele demersuri ale analizei lingvistice moderne:

1. studiul comparativ al semantismului galicismelor (română și franceză);
2. categorizarea semantică a galicismelor din limba română;
3. analiza faptelor de limbă sub aspect socio-cultural și istoric;
4. informatizarea rezultatelor cercetării.

ETAPELE PROIECTULUI

Proiectul *Reconfigurarea semantică a galicismelor în spațiul socio-cultural românesc* (FROMISEM-II) se va desfășura conform următorului plan de lucru:

1. selectarea galicismelor din corpusul constituit (*DILF* 2009) care vor face obiectul analizei semantice;
2. aprofundarea analizei semantice a galicismelor pe baza grilei elaborate în cadrul proiectului FROMISEM;
3. constituirea unor domenii conceptuale de manifestare a acestor galicisme, identificarea unităților lexicale componente ale acestora și analiza lor semantico-pragmatică comparativă;

4. evidențierea galicismelor ca marcatori socio-culturali prin punerea în paralel a evoluției semantice a respectivelor unități lexicale cu evoluția socială și culturală a societății românești, privită sincronic sau diacronic.

IMPACTUL PROIECTULUI

Proiectul FROMISEM II își propune astfel să extindă analiza unor aspecte relevante și inovatoare pentru cercetarea lexico-semantică, lexicografică și socio-culturală a galicismelor limbii române, cum ar fi:

- rolul limbii franceze pentru constituirea vocabularului neologic al limbii române;
- importanța cantitativă și calitativă a influenței lexicale de origine franceză;
- varietatea aspectelor lingvistice pe care le ridică galicismele din limba română;
- originalitatea și specificitatea fiecărei limbi, relațiile dintre acestea;
- funcția de marcator socio-cultural al împrumutului lexical, precum și capacitatea de care dispune fiecare limbă de a acorda fiecărei unități semnificante o *valoare* (în accepțiunea saussuriană a termenului) în interiorul sistemului, subliniind, în cazul nostru, caracterul receptiv și creativ al limbii române.

Impactul rezultatelor obținute în cadrul proiectului FROMISEM II se va situa la următoarele nivele:

- la nivel teoretic

Proiectul va contribui la o mai bună cunoaștere a problematicii galicismelor din limba română, dintr-o multitudine de aspecte, deschizând direcții de cercetare mai puțin abordate în lingvistica românească (studiul unor domenii conceptuale din perspectiva analizei semantice, pragmatice, socioculturale în fiecare limbă și din cea comparativă, în plan sincronic și diacronic; analiza metasemiilor din limba română în raport cu etimonul francez; rafinarea problematicii etimologiei multiple etc.).

- la nivel aplicativ (lexicografic)

Studiul teoretic asupra împrumuturilor/galicismelor va conține sugestii explicite sau implicite pentru autorii de lucrări lexicografice explicative sau de neologisme privind tratarea problemei împrumuturilor din punct de vedere cronologic, formal și semantic, în vederea îmbunătățirii calității viitoarelor lucrări de profil.

- la nivel instituțional

Dispozitivul de îmbogățire lexicală a limbii române este expresia unei voințe afirmate de stat de a face din terminologie și neologie un instrument al politicii sale lingvistice. În acest context, cercetarea de față are un impact direct asupra organismelor de supraveghere lingvistică, care vor putea beneficia de rezultatele studiului nostru pentru adoptarea unei politici lingvistice coerente și pertinente vizând consemnarea, inventarierea, corectarea, difuzarea și implantarea inovațiilor lexicale în limba română.

- la nivel didactic

Politica lingvistică trebuie dublată de o politică educațională armonioasă care să folosească studiile din domeniul vizat, pentru a-și îmbogăți metodele și tehnicile. Prin analiza lingvistică a galicismelor din limba română, studiul propus în cadrul proiectului subliniază asemănările și

diferențele dintre cele două limbi, la nivel lexico-semantic, comparația având astfel o reală utilitate atât pentru didactica limbii române, cât și pentru cea a limbii franceze. Membrii proiectului de cercetare au inclus în tematica cursurilor predate la nivel de licență și masterat probleme ce fac parte din conținutul științific al proiectului: de exemplu, definirea unor concepte operaționale (împrumut, neologism, etimologie, galicism), tipuri de etimologie și criterii de stabilire a acestora; noțiuni privind modul în care limba română a preluat și dezvoltat sensuri ale etimonului francez, sau au propus lucrări de licență și de disertație privind analiza lexico-semantică a galicismelor din limba română.

- la nivelul creșterii vizibilității instituționale

Direcția de cercetare inițiată în urmă cu patru ani de grantul CNCS *Tipologia împrumuturilor lexicale din limba franceză în limba română. Fundamente teoretice, dinamică și categorizare semantică – FROMISEM* a obținut rezultate științifice apreciate de membri ai comunității academice naționale și internaționale, care utilizează baza de date a proiectului FROMISEM în cercetările lor actuale dedicate studiului galicismelor. Extensia acestor studii în cadrul proiectului FROMISEM II este de natură să acrediteze această linie de cercetare ca una dintre prioritățile domeniului filologic de la Facultatea de Litere, inclusă deja în tematica Centrelor de cercetare.

- la nivel cultural

Rezultatele cercetării vor avea un impact cultural important asupra comunității științifice prin evidențierea caracterului creativ al limbii române care nu numai că a păstrat sensurile cuvintelor împrumutate din franceză, dar a inovat, operând modificări semantice, îmbogățiri de sens, restrângeri și specializări semantice, conotații pozitive sau negative, în strânsă corelație cu factorul extralingvistic. Studiile, articolele, comunicările elaborate de membrii proiectului de cercetare vor îmbogăți cunoștințele în domeniul abordat, ridicând o problemă actuală și de mare impact științific și cultural pentru comunitatea academică, dar și pentru utilizatorii limbii, printr-o mai bună cunoaștere a valențelor expresive ale limbii române, o mai bună folosire a cuvintelor în funcție de contextul situațional și lingvistic.